



## **Heroicarvm Et Ecclesiasticarvm Quaestionvm Libri VI.**

Sex libris prioribus universa Regalium, Iurisdictionis Ecclesiasticorum  
Temporalis Et Constantinianae Donationis ratio discuitur ... contra  
profanas & vanas cuiusdam Bodini novitates

Boetii Eponis Frisii De Ivre Sacro - Vel Principorum Iuris Pontificii Libri III.

**Epo, Boetius**

**Duaci, M.D.LXXXIIX.**

III Paratitla Libri Decretalivm III.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61749](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61749)

Tit. 27.  
DE SEN-  
TENTIA ET  
RE IVDI-  
CATA.

Tit. 28.  
DE APPEL-  
LATIONIB.  
ET RECUS-  
ATIONIB.

Tit. 29.  
DE CLERI-  
CIS PERE-  
GRINAN-  
TIBVS.

Tit. 30.  
DE CONFIR-  
MATIONE  
VTILI VEL  
INVTILI.

LIBER III.

59  
Causarum  
omniū Ci-  
uiliū par-  
titio.

suum finem; qui tandem finis obtingit per sententiam iudicis definitiuam<sup>27</sup> que in rem abeat iudicatam. utpote quam secutura mox est executio; sed quamdiu non abiit in rem iudicatam sententia, locus est appellationi<sup>28</sup>, quæ sententiam causamque totam suspendit, quemadmodum facit & iudicis recusatio si modo quæ iustæ probentur huiusmodi recusationis causæ. quo in appellationis genere cum primis illud præclare comparatum est, ut si quis Clericus rebus suis protectioni Pontificiæ commissis iter arripuerit Romam<sup>29</sup> versus ad Pontificem, nihil in eius causa debeat interim innouari perinde atque si solenniter appellasset. Atque Pontificis quidē Confirmatio<sup>30</sup> quibuslibet in rebus utiliter impetrata plenè parit iniuste vexatis vel vexari metuentibus, ut ratio postulat, securitatem. De sententia iudicum appellationis vel confirmatoria vel infirmatoria nullum hic verbum, ne gry quidem; sed sola de Confirmatione summi Pontificis ut supremi Principis.

Post iura personarum, & vniuersam ordinis iudiciarij rationē satis explicatam, veniamus ad ipsa iudicia seu res ipsas hoc est causas & lites quæ solent in Ecclesiasticum deduci forum: de Ciuilibus nunc loquor causis; nam de criminalibus agitur deinceps<sup>a</sup>. Causas igitur Ciuiles partim diximus esse solorū Clericorum proprias,

<sup>a</sup> prias, vt Ecclesiastica beneficia <sup>a</sup>, partim  
<sup>b</sup> communes tum Clericis <sup>b</sup> tum Laicis vt  
<sup>c</sup> sunt contractuum testamentorūque iura  
 cum sacrorum & sacramentarum vsu, par-  
 tim denique solorum Laicorum quales  
 esse constat causas matrimoniales <sup>c</sup>. Liber  
 hic tertius de duobus prioribus agit cau-  
 sarum generibus, quæ nimirum vel solos  
 ad Clericos pertinent vel ex parte sunt e-  
 tiam Laicis communes. Attamen quia  
 potissimum Clericos concernunt plera-  
 que omnia quæ toto hoc libro tradun-  
 tur, certè principaliter, commodius erit  
 ita sermonem instituere in methodi vel  
 artis ostensione seu partitione totius li-  
 bri, quasi de rebus Ecclesiasticis & Eccle-  
 siasticorum seu Clericorum solis atque  
 de vniuerso illorum statu hic duntaxat  
 ageretur: quandoquidem quæ commu-  
 nia sunt & Clericis & Laicis, ea nemo ne-  
 gauerit ad Clericos quoque pertinere. &  
 verò ad Laicos non nisi obiter hic refe-  
 rantur. Sed Clericorum seu hominum  
 Ecclesiasticorum duplex est genus; alte-  
 rum eorum qui rebus quidem diuinis o-  
 perantur tam sacris faciendis & psalmis  
 hymnisque per statas horas Deo decan-  
 tandis dicendisve quàm sacramentis ad-  
 ministrandis & sacris ad populum con-  
 cionibus habendis, quibus rebus vniuer-  
 sum ferè eorum officium continetur, at-  
 tamen rebus ipsi suis atque seculo nõ re-  
 nunciauerunt, cum id ipsum & Christus  
 & Apo-

60

Totius hu-  
ius libri  
partitio.

61

Quatenus  
hic etiã de  
Laicis aga-  
tur.

62

Clericorū  
seu Eccle-  
siasticorū  
duo gene-  
ra.

& Apostoli liberū cuique esse voluerint, vnde & seculares Clerici populariter appellantur: alterum genus est eorum qui ad veram & genuinam Apostolorum vitam propius accedentes omnia sua in cōmune contulerunt, arctius quoddam & à populi fece segregatius vitæ genus ingrediuntur, seculo renunciant, atque solitudines amāt; vnde Græca voce Monachorum nomē sortiti sunt & à certarum vitæ sanctiūs instituendæ regularum vinculis & obseruationibus nunc Regulares nunc Religiosi appellantur. de quo quidem vtroque hominum Ecclesiasticorū generum promiscuè toto hoc libro agitur, rū quædam peculiaria seorsum de monasticis interseruntur<sup>a</sup>. Atque vt commodissimus ordo tractandi perspiciatur, intelligendum est tria ferè esse quibus vniuersus & rerum & personarum Ecclesiasticarum status & ritè cōstituatur & accuratè quasi ad amussim exploretur. aut enim quæritur de variis Ecclesiasticorum<sup>1</sup> bonis<sup>b</sup> tum animi seu internis tum corporis tum externis, aut de iure<sup>c</sup> partim Ecclesiis partim hominibus<sup>2</sup> Ecclesiasticis aliunde debito, aut denique de eo iure<sup>3</sup> quod vicissim<sup>d</sup> aliis hominibus<sup>3</sup> ab Ecclesia hominibusque Ecclesiasticis debetur. cū nihil naturæ æquitatiq̄ue magis consentaneum sit quàm vt qui commoda sentiunt iidem & onera quædam subeant ac ministeria seu officia quædā præstent.

63

Monachi,  
Regulares,  
Religiosi,  
quare sic  
dicti,

64

Tria totius  
huius libri  
membra.

1

2

3

stent, cuius quidem solius Ordinis ratio  
 ex primis principiis cōsiderationis de ho-  
 mine desumpta videri potest; nam bifariā  
 homo consideratur, primò nimirum per  
 se sumptus & quatenus ipse secum quid  
 agit, secundò vt animal sociale seu quate-  
 nus cum aliis communicat; quod ipsum  
 duobus interim fit modis, dum scilicet  
 quædam ipsi præstantur ab aliis, quædam  
 aliis vicissim præstat ipse, mutuis nempe  
 sic officiis humanam societatem retinen-  
 tibus. Hæc igitur tria hic ordine explica-  
 buntur, vtroque hominum Ecclesiastico-  
 rum genere tam seculari quàm regulari  
 simul comprehenso, attamen post mem-  
 brum secundum singulariter solorū mo-  
 nachorum <sup>a</sup> facta mentione. Bonorum ge-  
 nera cum tria sint, ex Aristotelis peripa-  
 theticorumque sententia quæ neque no-  
 stris improbatur, animi videlicet, corpo-  
 ris, & fortunæ, singula diligēter per hunc  
 totum librum considerantur in Clericis  
 vel hominibus Ecclesiasticis, quatenus ni-  
 mirum legislator Ecclesiasticus eorūdem  
 bonorum rationem habēdam esse ducit.  
 ac primò quidem de bonis animi <sup>b</sup> præci-  
 puè, secundo de bonis etiam corporis <sup>c</sup>,  
 tertio <sup>d</sup> de bonis fortunæ vel externis agi-  
 tur. Animi bona sunt virtutes ipsæ, quas  
 cum in omnibus omnino spectemus ho-  
 minibus tum præcipuè in hominibus Ec-  
 clesiasticis qui toti populo se exemplū  
 & formam vitæ exhibere debent, requiri-  
 mus;

65  
 Ordinis hu-  
 ius ratio na-  
 turalis.

66  
 Primi mē-  
 bri parti-  
 tio.

Tit. I.  
 DE VITA  
 ET HONE-  
 STATE CLE-  
 RICORVM.

X

mus; siue sobrietatem, siue modestiã, siue temperantiam, siue benignitatẽ, siue charitatem illam verẽ Christianã, siue victus habitus<sup>a</sup> cultus tenuitatem & mediocritatem, siue literarum pietatisque studium vnicum, siue precãdi ardorem, siue totius denique vitę integritatem & honestatem & simplicitatem & candorẽ respiciamus. vt quorũ tota vita sicut integerrima esse debet, ita peculiariter ab omni suspitione libidinis & turpitudinis venerẽ liberos alienosque sese declarẽt necesse est; cum nihil à purissimis illis & mūdissimis mysteriis diuinis alienius esse possit, quã polluti corporis polluta conscientia; sed è contrario cultus diuini perpetuitas & assiduitas in iis requiratur, eaque feruentissima. quamobrem quod ad bona quoque corporis attinet hæc duo quã modo dixi, continentia seu ab omni veneris vsu abstinentia, & præterea in diuinis officiis assidua præsentia seu residentia quã dicitur corporalis atque personalis, ab ipsis postulantur. continentiam dico tantam, vt ne cohabitatio<sup>2</sup> quidem Clericorum & mulierũ ferenda sit, nisi tales fortẽ sint mulieres in quas turpior ob etatem nulla suspicio cadat. adeo vt ne legitima quidem coniunx<sup>3</sup> ante susceptos ordines sacros ducta retineri possit ad vsu coniugalem, sed continentiam vouere sit necesse secundum & Diui Pauli<sup>b</sup> præceptum volentis Episcopum inter cæteras virtutes esse

67

Continẽtia  
& assidui-  
tas in offi-  
ciis diuinis  
Clero ne-  
cessaria.

Tit. 2.

DE COHA-  
BITATIO-  
NE CLERI-  
CORVM ET  
MVLIER.

Tit. 3.

DE CLERI-  
CIS CONI-  
GATIS.

esse continentem (ἐγκρατῆς; quod pessimè  
*temperantem* vertit Erasmus, optimè *con-*  
*continentem* vetus interpretes) & Canones *A-*  
*postolicos* & ius Ecclesiæ Catholicæ Ro-  
 manæ perpetuum <sup>b</sup>: quantūlibet Ecclesia  
 Græca schismatibus dedita vsu coniu-  
 galē non veruerit in vxoribus ante sacros  
 ordines ductis; nam in vxore non ducēda  
 post ordines semel susceptos, ab Ecclesia  
 Romana nunquam dissensit Græca. qua  
 de re quoniā nos inter Antiquitates Ec-  
 clesiasticas accuratè satis tametsi breuiter  
 diximus <sup>c</sup>, non est quod hic simus lōgio-  
 res. certè si Clerici rebus vxoriis atque fa-  
 miliaribus & proletariis implicentur, vix  
 est vt Ecclesiam sint magnopere curaturi  
 vel in ea vel in suis officiis assidui futu-  
 ri. ne quid interim vel de periculo rerum  
 Ecclesiæ subtrahendarū vel de contrecta-  
 tione sacrorum sacramentorumque pol-  
 luta & indigna superaddamus. ac in Cle-  
 ricos quidem non residētes <sup>d</sup> & varię sunt  
 & graues pænæ meritò cōstitutę. De bo-  
 nis tum animi tum corporis hæc hæcte-  
 nus esse dicta suffecerit, de totius nimirū  
 vitæ moderatione & honestate, de casti-  
 tate deque continentia corporis quoque  
 (reiecta scilicet omni tū scortatione tum  
 vsu coniugali) atque postremò de corpo-  
 rali & personali in Ecclesia & officiis Ec-  
 clesiasticis præsentia: nunc de fortunę seu  
 externis dicendum restat bonis. hæc ergo  
 penes homines Ecclesiasticos duorū pos-  
 sunt

68

Erasmi ver-  
 sio noui Te-  
 stamenti  
 praua.

69

Coelibatus  
 Clericorū.

Tit. 4.

DE CLERI-  
 CIS NON  
 RESIDEN-  
 TIBVS IN  
 ECCLESIA  
 VEL PRÆ-  
 BENDA.

70

Trāsitus ad  
 fortunę bo-  
 na Clerico-  
 rū quę duo  
 rū sunt ge-  
 nerum.

x ij sunt

sunt esse generū; vel enim sunt merè Ec-  
 clestiastica vel partim Ecclesiastica partim  
 patrimonialia. de bonis merè Ecclesiasti-  
 cis<sup>a</sup> itaque primò seorsum dicetur, dein-  
 de de vtrisque<sup>b</sup> simul. Distinctione scilicet  
 semper adhibita quæraturne de bonis  
 ipsis Ecclesiæ perpetuis ( vt fundis atque  
 prædiis & aliis quibuscunque proventuū  
 annuorum nomine non comprehensis)  
 an verò de solis proventibus, qui cedunt  
 Ecclesiæ ministris. vtrorumque tamè bo-  
 norum & Ecclesiasticorum & patrimo-  
 nialium consideratio circa duo ferè ver-  
 satur; quorum alterum consistit in iis ad-  
 piscendis & acquirendis, alterum in iisdem  
 administrandis regendis disponendis. de  
 bonorum merè Ecclesiasticorū seu ad-  
 eptione<sup>c</sup> seu acquisitione dicamus prius,  
 mox deinceps dicturi de eorūdem dispo-  
 sitione<sup>d</sup>. In adipiscendo hæc duo potissi-  
 mūm spectātur, bonorum videlicet ipso-  
 rum conditio, atque titulus. cōditionem  
 bonorum Ecclesiasticorum voco, natura  
 tum ipsis inhærentem tum quatenus eo-  
 rum quis possit esse capax. vt ecce, natura  
 inhærentis est, multiplex ipsorum distin-  
 ctio in varias qualitates atque cōditiones  
 tum præbendarum tum dignitatum & tum  
 aliorum quorumcunque beneficiorū Ec-  
 clestiasticorum; quæ quidem & præbende  
 & beneficia vnde & originē sumpserint  
 & nomen suum traxerint in Antiquitati-  
 bus Ecclesiasticis copiosè docuimus<sup>e</sup> circa  
 paci-

Tit. 5.  
 DE PRÆ-  
 BEND. ET  
 DIGNITAT.

pacitatis est, exempli gratia, ne quis plura  
 temerè<sup>a</sup> consequatur beneficia, nève vel  
 morbus<sup>c</sup> vel infirmitas aliave debilitatio  
 cuiuspiam graue aliquod pariat præiudiciũ  
 in fructibus ex beneficio quocunque se-  
 mel Canonice iureq; adquisito percipien-  
 dis. id quod hoc loco duntaxat obiter per  
 occasionẽ capacitatis in adipiscendo, po-  
 situm fuisse putemus. In titulo beneficij  
 (qui quinam sit & vnde dicatur in iisdem  
 per nos traditum<sup>b</sup> fuit Antiquitatibus)  
 quattuor præcipuè spectantur; vnde nasci-  
 tur<sup>1</sup>, in quibus beneficiis<sup>2</sup> & quando pri-  
 mum constitui & oriri possit quibus nõ,  
 quinam eius conferendi dandive potesta-  
 re<sup>3</sup> sint præditi, quomodo<sup>4</sup> conferatur.  
 Nascitur titulus ex collationibus & insti-  
 tutionibus<sup>7</sup>; conferuntur beneficia, de  
 quibus titulus est *de præbendis & dignitati-  
 bus*; instituuntur personæ, hoc est ritu Ca-  
 nonico in Ecclesiæ cuiuspiam vel altaris  
 album seu matriculam admittuntur seu re-  
 cipiuntur; quemadmodũ è contrario qui  
 rursus ex eo albo reijciuntur destitui di-  
 cuntur. opponuntur nempe duo hæc, in-  
 stituere & destituere, institutio & desti-  
 tutio. Cõstituitur titulus in beneficiis vel  
 Ecclesiis tantum vacantibus<sup>8</sup>, id quod dun-  
 taxat intra certum tempus iure definitũ<sup>c</sup>.  
 Potestas tituli conferendi nunc penes Ec-  
 clesiæ Prælatos est ordinario iure solos,  
 nunc etiam coniunctim penes & Prælatos  
 & Capitula. si solus Prælatos habeat ius,  
 x iij co mor-

**Tit. 6.**  
 DE CLERI-  
 CO AGRO-  
 TANTE  
 VEL DEBI-  
 LITATO.

**71**  
 De titulo  
 beneficii  
 quæstio qua  
 duplex.

**Tit. 7.**  
 DE INSTI-  
 TUTIONIB.

**Tit. 8.**  
 DE CON-  
 CES, PRÆB.  
 ET ECCL.  
 NON VA-  
 CANTIS.

a de multa.

b Synagma-  
 re de iure pro-  
 ventuum Ec-  
 clesiæ in c.  
 1. de testam.  
 nota. r. 6. &  
 seq. r. 33.

c de i. i. i.

**Tit. 9.**  
NE SEDE  
VAC. ALI-  
QVID IN-  
NOVETVR.

**Tit. 10.**  
DE HIS  
QVÆ FI. A  
PRÆLATO  
SINE CON-  
SEN. CAP.

**Tit. 11.**  
DE HIS  
QVÆ FI. A  
MAIORI  
PART. CAP.

**Tit. 12.**  
VTECCLE-  
SIAST. BE-  
NEF. SINE  
DIMINVT.  
CONFEE-  
RANTVR.

72  
De bonis  
Ecclesiast.  
regendis.

**Tit. 13.**  
DE REBVS  
ECCLESIE  
ALIENAN.  
VEL NON.

**Tit. 14.**  
DE PRECA-  
RIIS.

73  
Versiculi  
quidã Ho-  
stiensis.

eo mortuo vel aliter sede vacante, benefi-  
ciorũ interim vacantiũ prouisio reserua-  
tur successori; ne quid scilicet innouetur  
sede vacante: sin & Capitulũ ius instituen-  
di habeat vnã cum Prælato, sine consensu  
eiusdem Capituli nihil temere statuere  
debet Prælatus. Nam regulariter in re-  
bus omnibus (nõ tantũ beneficialibus)  
vel ad solũ Capitulum vel cõmuniter ad  
Prælatũ & Capitulũ pertinẽtib; id ob-  
tinet & iuris est & robur habet, quod ma-  
iori placuit parti. quartò postremo quẽ  
quod attinet ad cõferendi tituli modum,  
generaliter tenendum est, beneficia inte-  
grè & plenè citra vllã diminutionẽ esse  
conferenda. De bonis merè Ecclesiasticis  
adipiscẽdis hæc hætenus; de regẽdis iisdẽ  
nihil aliud in præsentia dicitur quàm res  
ipsas Ecclesiæ, principaliter immobiles,  
nõ nisi grauissimis de causis & singulari-  
bus quibusdã solennibus interuenienti-  
bus alienari posse; licet in emphyteu-  
sin nõnullæ dẽtur, & precariæ quæ di-  
cuntur in suo genere non denegẽtur. qua-  
le ius plerunque donatoribus ipsis pro se  
suisque solet heredibus in perpetuũ con-  
cedi in prædiis à se donatis Ecclesiæ, sic ta-  
mẽ vt singulis quinquẽniis contractũ hu-  
iusmodi renouetur. Nõ illepidi sunt quã-  
tũlibet illotiores Hostiensis versiculi qua-  
dãtenus ænigmatici quibus inter hæc tria  
precarias, precariam, precariũ, distinguit.  
*Ria, Ria, Riũ, tria sunt quibus est caput vñũ.*  
Ria

*Ria sunt solita post singula lustra renasci;*

*Ria fit ad mortem, nec citra vult renocari:*

*Riium finitur tunc quando vult suus auctor.*

a  
Cuiac. lib. 1.  
de feud. tit. 5.

quanquā Cuiacius<sup>a</sup> hęc duo, precarias & precariam, cōfundit. Post explicatum ius bonorum fortunæ seu externorum merè Ecclesiasticorum, videamus nunc de eorundē bonis partim Ecclesiasticis partim patrimonialibus, idq; indifferēter siue de iis adipiscēdis fuerit quęstio siue de regēdis administrādis disponēdis. Igitur horū tractatio triplicē habet inspectiōē: aut enim de cōtractibus<sup>1</sup> agitur, aut de donationibus<sup>2</sup> quę tamen contractuū quoddā sunt genus, aut denique de successione<sup>3</sup> post mortē. quę tria licet potissimū bonis patrimonialibus vel iis quę quodammodo patrimonialiū sunt instar ( vt sunt annui prouētus ex beneficiis Ecclesiasticis percepti, de quibus peculiare scripsimus & edidimus iam Syntagma) conueniāt, merè tamen Ecclesiasticorū subinde fit in illis quoque mētio. De contractibus trifariā quæritur; primò<sup>1</sup> de contractibus ipsis ineundis & inter se distinguēdis, secūdò<sup>2</sup> de contractuū eorundē accessionibus, tertio<sup>3</sup> denique de iisdē dissoluendis atque finiendis. Contractus ipsi duorum ponuntur hic generum; alij enim Nominati dicuntur, alij anonymi id est innominati. Nominati aut re fiunt aut consensu; nam de contractibus qui verbis aut literis fiunt nihil ius Pontificium singu-

x iiij      lariter

74  
Triplex inspectio bonorum partim Ecclesiasticorum partim patrimonialium.

1

2

3

75  
De contractibus trifariā quæri.

1

2

3

DE COM-  
MODATO.

Tit. 16.

DE DEPO-  
SITO.

Tit. 17.

DE EMPT.  
ET VEND.

Tit. 18.

DE LOCAT.  
ET COND.

Tit. 19.

DE RERVM  
PERMVT.

Tit. 20.

DE FEVDIS.

Tit. 21.

DE PIGNO-  
RIB. ET A-LIIS CAV-  
TIONIBVS.

Tit. 22.

DE FIDE-  
IVSSORIB.

Tit. 23.

DE SOLV-  
TIONIBVS.

Tit. 24.

DE DONAT.

Tit. 25.

DE PECVL.  
CLERICOR.

Tit. 26.

DE TESTA.  
ET VLT.

VOLVNT.

Tit. 27.

DE SVCCES.  
ABINTES.

76

Secundū to-  
tius huius

libri membrū

lariter tradit legibus contētum ciuilibus.  
Re fiunt Commodatum<sup>15</sup> & Deposi-tum<sup>16</sup>; de Mutuo enim et de Pignore vn-

de actio nascitur pignoratitia hoc loco

non agitur. Consensu fiunt Emptio<sup>17</sup> &Venditio; Item Locatio<sup>18</sup> & Cōductio;

de societate enim de que mandato in hoc

libro nihil. Anonymi seu innominati cō-

tractus sunt qui speciali nomine carent,

quantūlibet vel generale nomen habeant

vt Permutatio<sup>19</sup>, vel nomen barbarumfortiātur vt Feuda<sup>20</sup>, vel circumlocutio-

ne quadam designētur, quales esse liquet

hos quattuor, *do vt des, do vt facias, facio vt**facias, facio vt des*, de quibus nihil in iure

hoc Pontificio peculiariter. Accessiones

contractuum sunt pignora<sup>21</sup> & alia cau-tiones inter quas sunt & fideiussiones<sup>22</sup>.

Dissoluūtur cōtractus variis modis, qua-

rum potissimus est solutio<sup>23</sup>. De dona-

tionibus hic agitur seorsum siue de rebus

quaratur<sup>24</sup> patrimonialibus siue de re-bus peculiaribus<sup>25</sup> sed est de rebus intuitu

Ecclesiæ seu per Ecclesiā vel pecunia be-

neficiali similive quæsitis partis &amp; com-

paratis. Successio fit bifariam, vel ex testa-

mento<sup>26</sup> nimirū vel ab intestato<sup>27</sup>. Ab-

soluimus primū totius huius libri mem-

brum quod erat de bonis hominum Ec-

clesiasticorum tum animi tum corporis

tum fortunæ; sequitur nunc mēbrum se-

cundum de iure quod Ecclesiis &amp; homi-

nibus Ecclesiasticis à reliquo populo lai-

co de-

eo debetur. quod quidem ius præcipue  
 quattuor in rebus cõsistit, Sepulturis ni-  
 mirum, Decimis, Primitiis, & Oblationi-  
 bus. Sepulturarum<sup>28</sup> ius illi debetur Ec-  
 clesiæ in qua quisque cœlesti pabulo refi-  
 ci consuevit, vt Leo tertius Pontifex ait<sup>a</sup>,  
 quamobrẽ si quis alibi quàm in propria  
 parœcia sepeliri malit, propriæ nihilomi-  
 nus Ecclesiæ cedere debet vel media vel  
 tertia vel quarta vel alia demum quota  
 cunque (pro cuiusque loci cõsuetudine<sup>b</sup>)  
 pars eius quod animæ suæ intuitu relin-  
 quit Ecclesiæ in qua vel iuxta quam sepe-  
 litur. singulis enim parœciis<sup>29</sup> suum ser-  
 uandum est ius; siue de sacrorũ sacramen-  
 torumque administratione participatio-  
 neque siue de sepulturis siue de suscipien-  
 dis ordinibus<sup>c</sup> Ecclesiasticis siue de alia  
 quacunque demum re agatur. extenditur  
 nempe parœciæ significatio frequẽter ad  
 integrã diœcesios comprehensionẽ. De-  
 cimæ<sup>30</sup> debebantur iure Mosaico<sup>d</sup> Leui-  
 tis, debenturque nunc & quidem e lege  
 diuina etiã in Ecclesia Christiana de cun-  
 ctis<sup>f</sup> omnino prouentibus Clero seu Ec-  
 clesiæ ministris; prædiales quidem illi Ec-  
 clesiæ ubi res ipsæ sitæ<sup>g</sup> sunt, idque absq;  
 deductione prorsus vlla<sup>h</sup> vel sumptuum  
 vel etiam seminis terræ commissi; perso-  
 nales verò, ubi ipsæ personæ res diuinas  
 participant, sed sumptibus deductis<sup>i</sup>. pul-  
 cherrimeque dictum fuit ab Innocẽtio<sup>k</sup>  
 tertio post Diuum Augustinum<sup>l</sup>, saltẽm

Tit. 28.  
 DE SEPVL-  
 TURIS.

Tit. 29.  
 DE PAROE-  
 CHIS ET A-  
 LIENIS PA-  
 ROECIA-  
 NIS.

77  
 Parœciæ si-  
 gnificatio  
 plenior.

Tit. 30.  
 DE DECI-  
 MIS, PRIMI-  
 TIIS, ET  
 OBLATIO-  
 NIBVS.

78  
 Decimarũ  
 genera plu-  
 ra.

bus.  
 ofi-  
 e vn-  
 oco  
 7 &  
 Stio;  
 hoc  
 i cõ-  
 rent,  
 eant  
 rum  
 atio-  
 quet  
 cio vt  
 iure  
 ones  
 cau-  
 es 22,  
 qua-  
 onas  
 ebus  
 e re-  
 ruitu  
 a be-  
 om-  
 esta-  
 Ab-  
 nem-  
 Ec-  
 oris  
 n fe-  
 omi-  
 o lai-  
 o de-

a  
 b  
 c  
 d  
 e  
 f  
 g  
 h  
 i  
 k  
 l

79  
An & qua-  
tenus de-  
beatur De-  
cimæ,

80  
Primitiarū  
ius.

81  
Decimarū  
primitia-  
rumq; so-  
lutio qua-  
tenus iuris  
diuini qua-  
tenus hu-  
mani.

pro parte, decimas esse tributa egentium  
animarum, Deo debitas in signū vniver-  
sali dominij atque Clericis ab ipso Deo  
pro suo cultu cōcessas. An autem & qua-  
tenus decimæ debeantur, locupletato præ-  
fertim iam Clero, luculenter (vt omnia)  
disputat ipse D. Thomas <sup>a</sup> aliique tum  
Theologi tum Doctores Pontificij, quæ  
admodum & Summistæ qui dicuntur. Pri-  
mitiæ lege Mosaica non integræ quidem  
debebantur sed quantum cuiusque pietas  
ex iis dare vellet <sup>b</sup>, idque in aridis & liqui-  
dis: in pecudibus verò, primogenitum si-  
gnificari potest nomine primitiarū: quod  
quidem primogenitum in memoriâ per-  
ditionis primogenitorum Ægyptiorum  
Deus ipse sibi sanctum esse voluit tam ex  
hominibus quàm ex reliquis animantibus;  
ita tamen vt homines redimerentur <sup>c</sup>, Iuris  
deinde Pontificij nostri id est Christiani  
interpretes primogenitū ex animantibus  
non omne quidem deberi Ecclesiasticis  
voluere, sed alij duntaxat vnū ex ducentis  
alij verò vnum è ceterum. Deus certè opti-  
mus maximus tum in lege Mosaica <sup>d</sup> tum  
in Prophetis <sup>e</sup>, decimarum & primitiarū  
solutionem Leuitis diligētissimè fieri iu-  
bet. quādoquidem tribus illa Leuitica ni-  
hil bonorum aliud vel certè parum possi-  
debat; vbi reliquæ omnes totius Israëliti-  
ci populi tribus portionē quæq; suam ex  
diuisione terræ Palestinæ sibi destinatā &  
assignatam sortiebantur. Iuris est autem  
natu-

naturalis atque diuini, mercede sua dignū esse operarium; licet quantitatis pro laboribus debite moderatio sit iuris humani. Sequuntur Oblationes Deo pro Clero vel Ecclesia facte; que propterea Laicis in seculo remanentibus concedi prohibentur<sup>a</sup> æque atque vel decimæ vel Ecclesiæ ipsæ. nam vix aliud vllum reperitur hoc toto titulo verbū de Oblationibus. Hinc mox transiremus ad membrum totius libri tertium, de iure quod aliis vicissim debent Ecclesiæ vel homines Ecclesiastici, nisi prius nonnulla seorsum de monachis eorumque rebus, quemadmodū superius monebatur, interfereretur. De monachorum ergo rebus hinc agitur trifariam, sicut & antea de bonis hominum Ecclesiasticorum in genere dicebatur; primò enim de qualitate<sup>1</sup> monachorum principaliter interna seu bonis<sup>b</sup> internis, deinde de bonis<sup>2</sup> horum etiã corporis<sup>c</sup>, postremò denique de bonis ac rebus externis<sup>d</sup> eorūdem tractatur. In bonis monachorum internis duo præcipue considerantur, siue quærat de monachis admittendis & recipiendis, siue de iisdem in officio postea retinendis; Qualitas personarum scilicet & Votum. Qualitatis inspectio<sup>3</sup> multa respicit, ac inter cætera deuotionem quandam religiosam & varia virtutum exercendarum genera, respectu semper habito tū ætatis tum conditionis & status eorū qui recipi potesint. nam ad hoc vitæ genus admit-

82  
Oblationes  
laicis con-  
cedi prohi-  
bentur.

83  
Cur hic de  
monachis.

84  
Trifariam de  
monachorum  
rebus  
hic agi.

1  
2  
3

Tit. 31.  
DE REGV-  
LARIBVS  
ET TRANS-  
EVNTIBVS  
AD RELI-  
GIONEM.

Tit. 17.

b  
Tit. 31, 32.  
33 34.  
c  
Tit. 35.  
d  
Tit. 36, et 37.

**Tit. 32.**  
DE CON-  
VERSIONE  
CONIUGA-  
TORVM.

**Tit. 33.**  
DE CON-  
VERSIONE  
INFIDE-  
LIVM.

85  
Cur hic ca  
de re,

**Tit. 34.**  
DE VOTO  
ET VOTI  
REDEMPT.

admittuntur non soli cœlibes, verum etiã  
coniugatis 2 si modò vel mutuo fiat id cõ-  
sensu post matrimonium cõsummatum,  
vel etiam altera a parte inuita ante matri-  
monium consummatum seu corporum  
coniunctione quæ copula carnalis in his-  
celibris passim dicitur: nõ aliter 3 3 quam  
ex Ethnicis vel Iudæis vel aliis quibuscun-  
que infidelibus (id est qui Christianam fi-  
dem nondũ susceperunt seu Christo non-  
dum dederunt nomen) cõiugatis alter in-  
uito altero fidem Christianam liberrimè  
potest amplecti. Ratio nẽpe coniunctio-  
nis horum duorum de coniugatis titulo-  
rum sola fuit libertatis paritas, hïc in sus-  
cipiendo Christianismo, illic in suscipi-  
endo monachismo: quãdo quidem conuer-  
sio alioquin infidelium nihil ad hunc de  
monachis rebus quæ monasticis tractatũ.  
Votis adstringuntur omnes 3 4 monasticã  
vitam professi potissimũ tribus princi-  
palibus quæ & substantialia idcirco dici  
solent, obedientiæ nimirum, continentie,  
paupertatis id est abdicationis proprij.  
De votis igitur hic in genere votorum quæ  
nonnullorum frequẽter in alias quasdam  
res pias (veluti ieiunia vigilijs orationes  
elemosynas) commutatione cõstituitur.  
omnibus omnino votis aliis in religionis  
id est vitæ regularis votũ commutari va-  
lentibus b propter monastici status excel-  
lẽtiam c & sublimitatem atque adeo vitæ  
quasi Angelicæ imitationem. Ad corpo-  
ris

ris; 5 maxime bona referuntur, habitus, id est vestitus, cibus, quies, vigilię, silentium, cæteraque cuncta ad officium totumque statum & monachorum & regularium quorumcumque nominatim in corpore relevantem (licet ad animos pie componendos procul dubio relatum) pertinentia. De rebus externis eorundem duo proponuntur capita; alterum de iurisdictione in ipsorum cæterasque cunctas religiosas & pias domos, ut hæc nimirum Episcopo subiecta<sup>3 6</sup> sint; alterum verò, de eorundem Capellis; 7 quæ dicuntur. Superest ut iam tandem properemus ad tertium ac postremum totius huius libri membrum, quod iura complecti diximus ab Ecclesia vel hominibus Ecclesiasticis vicissim debita, quibus videlicet ut ac tanquam oneribus obstringuntur. Hæc igitur iura tribus potissimum in rerum generibus consistunt; in agnitione nimirum patronorum<sup>1</sup> vel ipsius patronatus<sup>a</sup>, in præstatione<sup>b</sup> censuum<sup>2</sup> & exactionum & procurationum, in obeundis & exhibendis ministeriis<sup>3 c</sup> divinis Christianæ religioni propriis atque peculiaribus, omni que (ut summatim & rotundè dicatur) suo erga reliquum populum Christianum ad cælestia regna traducendum officio rectè faciendo. patronos hoc loco principaliter dicimus illos qui vel Ecclesiam vel altare in ea aliquod suis primùm sumptibus crexerunt<sup>3 8</sup> vel certa beneficia Ecclesiastica condiderunt & in-

Tit. 35.  
DE STATV  
MONACHO-  
ET CANO-  
NICORVM  
REGVLAR.

Tit. 36.  
DE RELI-  
GIOSIS DO-  
MIBVS, VT  
EPISC. SINT  
SVBIECTÆ.  
Tit. 37.  
DE CAPEL-  
MONACHO-  
RYM ET A-  
LIORVM  
RELIGIO-  
SORVM.

86

Tertium to-  
tius huius  
libri mem-  
brum de iure  
quod Ec-  
clesia vel  
Clerici vi-  
cissim de-  
bent aliis tum  
Laicis tum  
Clericis.

87

Triplicis  
hoc esse ge-  
neris.

1

2

3

Tit. 38.  
DE IVRE  
PATRONA-  
TVS.

a

tit. 38.

b

tit. 39.

c

tit. omnibus

reliquis usque

ad finem libri

hinc tertij.

& instituerunt seu fundarūt vel fundum  
similes in vsus dederūt; quō vulgatus per-  
tinet iste versiculus.

*Patronum faciunt dos, edificatio, fundus.*

qualibus propterea patronis ius quoddā  
debetur, tum præsentandorum Clerico-  
rum in eadē beneficia per ordinarios col-  
latores instituendorum, tum percipien-  
dorum per ipsos patronos alimentorum  
si forrē ad inopiam redigātur, tum tenen-  
di tuēdiq̄ue primi in processionibus quæ  
dicuntur Ecclesiasticis loci. Censuum  
titulo certæ pensiones annuæ debentur  
Prælati Ecclesiasticis ex Ecclesiarum sibi  
subditarum prouētibus, tum cathedratici  
tum synodatici quod vocatur nomine  
tum aliis de causis ad annuū quid pēden-  
dum semel probatis. Exactiones præterea  
quasdam tēporarias at moderatas pro re  
nata rebusq̄ue sic necessariō postulātibus  
Ecclesiæ prælatus à Clero sibi subiecto li-  
berē potest exigere, quo publicis utilita-  
tibus consulatur. In visitationibus deni-  
que faciendis liberaliter & honestē cu-  
randus & excipiendus est à Clericis sibi  
subiectis Episcopus vel alius etiam Præla-  
tus visitandi ius habens; ne suis ipse sum-  
ptibus laboret pro salute communi. pro-  
curationes hinc appellatæ sunt sumptuū  
illorum curando & excipiendo sic Præla-  
to per Clericos collatorum cōfectio. De  
diuinis ministeriis & omni officio cleri-  
corū seu hominum Ecclesiasticorū con-  
stituen-

**Tit. 39.**

DE CENSI-  
BUS, EX-  
ACTIONIB.  
ET PROCV-  
RATIONIB.

stituenti prius videndum est de loco <sup>a</sup> in quo principaliter illud exerceri conuenit, posteriùs de ipso officio <sup>b</sup>. Ad locum quod attinet, præclare comparatum fuit iam inde ab Ecclesiæ Christianæ primordiis, vt ad cultum Dei peragendum mysteriaque diuina participanda locus aliquis Deo dedicatus atque solenniter per Episcopum consecratus <sup>40</sup> destinaretur (qui locus & ipse nomen Ecclesiæ meruit) & illic altare summo & immortalis Deo sacrificiis offerendis erigeretur. qualia loca si fortè polluantur, non per alium quoque quam per Episcopum reconciliari <sup>c</sup> par est. Ipsum officium Clericale vniuersum rebus hoc loco septem longè maximis continetur; diuinorum <sup>1</sup> officiorum per septē diuersas horas diei distinctorum persolutione, sacrificij <sup>2</sup> Christianorum vnici sacrosanctæ videlicet Missæ peractione per celebrationeque <sup>d</sup>, sacramentorum <sup>3</sup> administratione <sup>e</sup>, traditione <sup>f</sup> doctrinæ <sup>4</sup> Christianæ de rebus omnibus ad salutem pertinētibus, Ecclesiarum seu templorum <sup>5</sup> tum ædificandorum tum reparandorum cura <sup>g</sup>, asyli <sup>6</sup> præbitione <sup>h</sup>, postremo deniq; vitæ toti <sup>7</sup> ab hoc seculo rebusq; secularibus <sup>i</sup> 7 omnibus alienissimæ exēplo. Verum, dicamus ordine de singulis hisce 7 capitibus ad ipsummet hominum Ecclesiasticorum officium pertinentibus; ac primò de septē horarum seu diuinorum officiorum per 7 horas distinctorum persolutione. licet enim tria priora sub

*Tit. 40.*  
DE CONSE-  
CRATIONE  
ECCLESIAE  
VEL AL-  
TARIS.

88

Polluti loci  
sacri recon-  
ciliatio.

89

Officium  
Cleri septē  
præcipue  
rebus con-  
tineri.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

TIT. 41.  
DE CELEBRATIONE  
MISSARVM  
ET SACRAMENTO  
EVCHARISTIÆ ET  
DIVINIS OFFICIIS.

90  
Septē horarum Ecclesiasticarum ratio.

91  
7. præcipua Capita historie Passionis IESU Christi.

92  
Versus huc pertinētes.

93  
Missæ institutio, ipsius Christi.

94  
Canō Missæ formam verborum habet ab ipso Christo.

sub vnum cœperint conijci titulum 41, & quidem de diuinis officiis vltimo loco, tamen & in ipso tituli contextu de diuinis agitur officiis omniū primò & ordotum rerum peragēdarum tum doctrinæ seu methodi sic instituitur cōmodius vt cum modò ponebamus. Diuinorū igitur officiorum per septē horas distinctorum persolutio partim nititur exemplo Regis atq; prophetæ Dauidis qui septies in die <sup>a</sup> laudem Deo dixit, partim cōmoditate partitionis præcipuorum capitum historie passionis Christi meditationisq; de capitibus iisdem quotidie per hominē verē Christianū ac maximè per viros Ecclesiasticos id est Clericos instituendæ. Nam iuxta veteres cuiusdam versiculos, *Hæc sunt septenis propter quæ psallimus horis. Matutina ligat Christū, qui crimina purgat; Prima replet sputis; causā dat Tertia morit; Sexta cruci nequit; latus eius Nona bipertit; Vespera deponit; tumulo Completareponit.* Missarū celebratio seu sacrificij Christianorum oblatio tremēdis plena mysterijs à Christo Domino diuinitus instituta, formam quoque verborum sicut in ipso creditur accepisse: traditione sic habente, ab ipso Christo Apostolos & ab ipsis eorum accepisse successores, vt Innocentius tertius attestatur <sup>b</sup>. nullus ergo mortaliū ipsius substatiæ Missæ fuit auctor, sed <sup>c</sup> solus Christus. de vocabulo Missæ & eius antiqui-

<sup>a</sup> 2. hoc tit. cum sua glossa

<sup>c</sup> 6. in hunc locum

antiquitate peculiare dedimus alibi Syn-  
tagma. Sacramentorum tractatus hoc lo-  
co perbrevis est, sacrificio missæ sacramē-  
tum Eucharistiæ semper in sese compre-  
hendente. quo factum fuit vt & vno eq-  
demque titulo de illis hic ageretur. E sa-  
cramentis omnium ordine naturæ primū  
Baptismus<sup>2</sup> est, per quē Christo nomen  
damus; vtpote sine quo Christianus fieri  
nemo potest, multoque minus ordinari  
presbyter<sup>3</sup>, deficiere nimirū characteris  
presbyteralis imprimēdi capacitate. quan-  
quam si quis Christianis parētibus ortus  
ignorauerit an fuerit baptizatus nec ne,  
sacerdos fieri non prohibetur vel iam fa-  
ctus fungi munere sacerdotali, cum præ-  
sumptio sit hīc violenta baptismū inter-  
uenisse; quæ tamen præsumptio proba-  
tionem in contrarium admittit. Quid er-  
go vel de salute talis presbyteri fortè iam  
defuncti vel de adoratione Missas illius  
audientium sentire debemus? bona fides  
vtrouique pro veritate reputabitur<sup>a</sup>, nō  
apud homines tantum sed & apud beni-  
gnissimum Deum: quod magnum est in  
Ecclesia Christiana solatium cunctis fide-  
libus. Ac vt in omnem subitam necessita-  
tem præsens & parata sit & horū & alio-  
rum sacramentorum participandorū com-  
moditas<sup>4</sup>, & vt præterea mundiore sup-  
pellectili semper administrētur, iure cau-  
tum fuit vt & Eucharistiæ & Chrisma fi-  
deliter sub signo custodiatur, ac vt omnia

y Eccle-

Tit. 42.

DE BAPTI-  
SMO ET E-  
IUS EFFE-  
CTV.

Tit. 43.

DE PRES-  
BYTERO  
NON BAPT.

95

Bona fides  
de bap-  
tismo susce-  
pto sufficit  
ad salutem  
etiam non  
baptizatis.

Tit. 44.

DE CVSTO-  
DIA EV-  
CHARI-  
STIÆ, CHRI-  
SMATIS, ET  
ALIORVM,  
vel verius  
(vt legendū  
puto) SA-  
CRORVM.a  
t. 2. hoc tit.  
cum singl. s.

Ecclesiæ tum vasa tum vestimēta tum reliqua suppellectilia sacra mundè conferuentur<sup>a</sup> & à sordibus præsertim horridioribus immunia. videtur autem in hac Rubrica vel esse legendum ET ALIORVM SACRORVM id est rerum sacrarum seu consecratarum & dedicatarum Deo, vel SACRAMENTORVM vox id est SACRORVM interpretanda, nec enim de rebus vllis aliis hoc toto titulo tractatur quàm de Eucharistiæ Chriftianisq̃ custodia, deq̃ue sacrorum suppellectilium munditia. Doctrinæ Chriftianæ traditio plurimis quidem diuini verbi capitibus continetur, at hoc loco duntaxat oportebat cōstitui quidnam de reliquiis ac veneratione Sanctorum, de ieiuniis, de purificationibus muliebribus, Chriftianū populum sentire conueniret. De reliquiis

Tit. 45.  
DE RELIQU-  
ET VENE-  
RAT. SAN-  
CTORVM.

Tit. 46.  
DE OBSER-  
VATIONE  
IEIUNIOR.

igitur & veneratione Sanctorum id salubriter<sup>45</sup> statutum est, vt quoniã sæpe maximus hac in re solet abusus conspici, neque passim huiusmodi reliquiæ vel ostendantur vel vlllo modo vendantur, neque quisquam mortalium pro Diuo colatur nisi qui priùs à summo Pontifice Sanctorum catalogo propter miracula comprobata fuerit ascriptus vel canonizatus. Ieiunia<sup>46</sup>, siue tēporis quadragesimalis, siue quattuor anni cuiusque temporū, siue Vigiliarum quæ dicuntur, siue alia quęcunque, ita sunt instituta vt ægrotātes eorum lege seu vinculo, necessitate sic postulāte, semper

semper soluendi sint si petant. Purificatio muliebris +7 post partum licet lege Mo-  
 saica a fuerit introducta, lege tamē Euan-  
 gelica Christi cessare cōsetur: vnde mulier  
 mox à partu templum ingredi nō prohi-  
 betur b. quanquam si ex veneratione vo-  
 luerit aliquamdiu abstinere, deuotio illa  
 non est improbanda. Ecclesiarum 48 tum  
 ædificatio c tum reparatio d incūbit illis  
 potissimū qui vel tanquā rectores ipsis  
 præsumt vel alioqui beneficiū in illis Ec-  
 clestasticū habent. adeo vt etiāsi Prælatus  
 iurauerit se non alienaturum res Ecclesie,  
 nihilominus tamē si populus pluribus in-  
 digeat Ecclesiis liberrimè e possit in hunc  
 vltum pecunias & res Ecclesiasticas con-  
 ferre. quo fit vt & leprosis f numero plu-  
 ribus Ecclesia peculiatis extrui debeat &  
 sacerdos proprius dari quantumlibet per  
 hoc aliarum illis existētium Ecclesiarum  
 prouentus imminueretur. Asylum +9 præ-  
 bent generaliter omnes Ecclesie cum suis  
 etiā cœmiteriis, nā cū talia loca singu-  
 lariter Deo religioniq; dicata sint, meritò  
 tale præstāt omnibus ad ipsa cōfugienti-  
 bus beneficiū vt illic sint à periculis g li-  
 beri, nisi fortè quis ipsamet violauerit h  
 loca vel alioqui publicus i extiterit latro  
 vel nocturnus depopulator agrorū. Asy-  
 lū & cœmiteriū voces Græcæ sunt, quarū  
 illud vel à nō abstrahēdo vel à non violā-  
 do dici cōstat, hoc à dormiēdo vt in quo  
 corpora humana non tam dicūtur iacere  
 y ij mortua

Tit. 47.  
 DE PURIFI-  
 CAT. POST  
 PARTVM.

Tit. 48.  
 DE ECCLE-  
 SIFICAN.  
 VEL REPA-  
 RANDIS.

Tit. 49.  
 DE IMMV-  
 NITATE  
 ECCLESIA-  
 RVM, COE-  
 MITERII,  
 ET RERV-  
 M AD EAS  
 PERTINEN-  
 TIVM.

96  
 Asylum  
 quid.

97  
 Cœmiteriū  
 vnde dictū.

a  
 b  
 c  
 d  
 e  
 f  
 g  
 h  
 i

re-  
 er-  
 ri-  
 hac  
 O.  
 cra-  
 rum  
 vor  
 nec  
 culo  
 ma-  
 pel-  
 anz  
 i ca-  
 axat  
 quis  
 s, de  
 ianū  
 quis  
 alu-  
 ma-  
 ne-  
 ten-  
 que  
 atur  
 eto-  
 oro-  
 le-  
 si-  
 siue  
 un-  
 rum  
 late,  
 per

mortua quàm ad tempus dormire, cum  
 in extremo iudicio resurrectura sint atq;  
 in æternum vnà cum suis animabus qua  
 quasi postliminio quodam lætissimo &  
 admirabilissimo tandem in ipsa reuertentur  
 victura. Præter hoc ius Asyli debent  
 & hoc Ecclesiastici ciuitatibus in quibus  
 degunt, vt cunctis aliis hominibus pro  
 defensione murorū vigilantibus & ipsi non  
 excusentur a talibus & tam necessariis  
 vigiliis: cum tamē alioquin & ipsi & omnia  
 bona ad Ecclesias pertinentia gaudeat  
 immunitate veſtigaliū & indictionum simi-  
 liumque onerum, quorūcumque; ad eò  
 vt anathematis b incurrat pœnam qui ta-  
 libus oneribus inuitos grauauerint neq;  
 moniti destiterint, nisi consensus Episcopi  
 & Cleri accesserit. quinimmo non de-  
 bent exactioibus laicorum subuenire  
 Clerici nisi Pontifice summo prius con-  
 sulto c. Licet autē pars maxima præsentis  
 tituli referatur ad hanc immunitatem, no-  
 stre tamen partitionis oportunitas magis  
 desiderabat ea sub oculos præcipuè poni  
 quæ præstari vicissim debent à Clericis.  
 inter quæ postremum fuit ne sese rebus  
 ipsimet secularibus s̄o immisceant, in tam  
 alto rerum diuinarum semper spectanda-  
 rum gradu collocati. quo fit vt ne iuris  
 quidem Ciuilis vel Medicinæ Physico-  
 rumque studia quantumlibet per sese ho-  
 nestissima ipsis promiscuè permittatur d,  
 monachis præsertim, & omnibus aliis etiã  
 presby-

Tit. 50.

NE CLERI-  
 CI VEL MO-  
 NACHI SE-  
 CVLARIË,  
 NEGOTIIS  
 SESE IMMI-  
 SCEANT.

presbyteris, vel in dignitate quapiam vel personatu qui dicitur constitutis; ut nimirum Theologiae iutique Pontificio pro laudabiliore sui muneris functione diligentius incumbant.

Vniuersa matrimonialium causarum tractatio duobus praecipue membris continetur; altero <sup>a</sup> de matrimoniis contrahendis; altero de soluendis <sup>b</sup>. In contrahendis matrimoniis tria vocantur hic in considerationem, quorum primum concernit ipsas causas <sup>1</sup> tum formales tum efficietes matrimonij <sup>c</sup>, secundum varia eius obstacula <sup>2</sup> vel impedimenta <sup>d</sup>, postremum denique proprios <sup>3</sup> eiusdem effectus <sup>e</sup>. Causa formalis est mutua contrahentium fides <sup>1</sup> accepta dataque. quae quidem fides quia teste Diuo Augustino <sup>f</sup> duobus modis dicitur; pactiois & consensus, fit ut causae formales partim praeparationis quasi cuiusdam recte censeantur, sicuti sponsalia, partim perfectionis, ut absolutus ipsius matrimonij contractus. Recentiores iuris Pontificij auctores <sup>g</sup> alterum nunc sponsalia de futuro nunc etiam consensum de futuro vocauerunt, alterum vero, consensum vel etiam spōsalia de praesenti seu per verba consensum de praesenti exprimētia. nam sponsi sponseque, desponsationis & sponsalium, vox ad fidem quoque consensum vel matrimonium ipsum refertur atque pertinet, quamdiu coniugalis non interuenit concubitus. quo fit ut & Iosephus

y iij Diuæ

LIBER III.

98

Totius huius libri partitio subpartitioque.

1

2

3

Tit. I.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

99

Spōsalium sponsique vel sponsae nomen etiam ad matrimonium (sed nondum consummatum) refertur hoc iure.

a tit. 17. prioribus.  
b reliquis tit. 4.  
c tribus tit. prioribus.  
d tit. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.  
e tit. 17.  
f c. 1. de spons. dicitur.  
g c. 2. de spons. c. 1. de spons. c. 2. de spons. c. 1. de spons. dicitur.